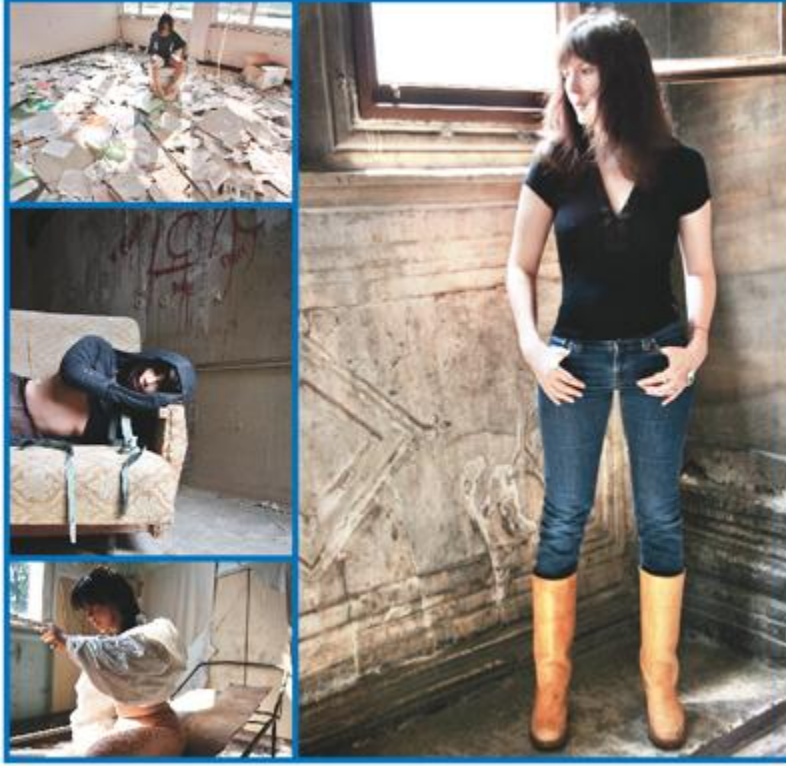

Radikal

Tek mi çift mi?

Fotoğraf sanatçısı Lale Tara, 'doppelganger'ı RUI'yle birlikte 10-26 Eylül'de x-ist'te olacak.

NUR ÇİNTAY A.

RADİKAL HAYAT / 05/09/2009

Herkes biricik mi? Eşsiz, ikizsiz mi? Fotoğraf sanatçısı Lale Tara, 'Doppelganger (RUI)' sergisinde o kadar da eşsiz olmayabileceğimizden yola çıkıyor ve kendi hayal görüntüsü, benzeri, ters sureti, yani 'doppelganger'ı RUI ile yoğun bir yolculuk yapıyor

Hepimizden fazlasını görebilen gözleri olduğunu bilen biliyordu, ama o kendini ilk defa 2005 sonunda çıkardığı 'yediayyedigün' adlı fotoğraf günlüğüyle açtı kamuya. Günbatımımıymış, insan yüzündeki çizgilermiş, alıştırdığımız biçimde 'Ayy ne keyifli!' fotoğraflardan değildi onunkiler. Detaylarıyla, kadrajlarıyla, oyunlarıyla, başka bir bakış açısına işaret ediyordu. Sanki sıradanın içindeki bir tuhaflığın peşinden gidiyordu.

Lale Tara'yı tanıyanların bir kısmı bu hissimi anlar belki; biraz gerçek değil gibidir, bu dünyadan değil gibidir. Takip eden işleri de bana hep (varsa) dünyalar arası geçişlerin aslında gayet mümkün olduğunu düşündürür!

2006 Haziran'ındaki 'Canlı/Live' sergisindeki 'babe'ler, tamam, belki bizimkinden farklı bir 'metabolizmaya' sahipti, ama her birinin basbayağı ruhu, kişiliği, geçmişi, geleceği vardı. Lale Tara, içinde buldukları ana, o anın duygusuna hapsoldükleri için çok çekici bulduğunu söylediği cansız vitrin mankenlerinin, farklı metropollerdeki ürpertici replikaların her biriyle gerçek bir ilişki, derin bir dostluk kurmuştu.

Bu iletişimi vitrine/cama rağmen kuran, seperatörü aradan çıkarınca kim bilir ne yapardı? Cevabı Ekim 2007'de 'Hello Earth Goodbye' ile geldi. Tara bu defa yeni doğmuş bebeklere bire bir benzeyen oyuncak kopyaları dünyanın değişik köşelerinde görüntülemiş, doğan her bebeğin ailesinden bağımsız olarak dünyaya da ait olduğunu söylüyordu.

Şanghaylı kızdan ruh ikizine...

'Doppelganger (RUI)'nin adını değilse de fikrini ilk kez işte o bir önceki sergi açılmadan önce, Lale Tara'nın evinde, bebeklerden birini beşiğine yerleştirirken, yeni doğmuş muhallebimsi kıvamından elim ayağım dolanmış, boynu incinmesin diye başını dikkatle desteklerken duydum. "Şanghaylı bir kız olsa" dedi Tara, "Şimdi onun peşine düşeceğim."

Bizde çoğu sanatçı, işini tamamladıktan sonra hep ondan bahsetmek ister. Döner dolaşır, daha önce yaptıklarına gelir. Tara'nın şöyle bir özelliği var: Yaptı mı bitiyor, geleceğe bakıyor. Zihninde hep sonrası oluyor.

Daha önceki iki serginin de küratörlüğünü yapan, ama bu defa x-ist'teki sergiyi komple sahiplenen Kerimcan Güleriyüz, 'genç sanatçı' diyor Tara'ya, biraz da bu yüzden. Sadece yaşla değil, hevesle, enerjiyle, takıntıyla, çözecek derdinin, anlatacak meselesinin olmasıyla ilgili bu. 'Doppelganger (RUI)'nin fotoğraflarını gördüğümde ilk aklıma gelen şu oldu: Vitrin mankenleriyle bile 'normal' bir ilişki kuran Tara, RUI ile, 'doppelganger'ı belleyip birlikte psikanalitik seyahatlere çıktığı tek bir 'kişi'yle kim bilir nasıl bir bağ kurardı... İlişkinin yakınlığı, zaten serginin adından da belli değil miydi?

'Doppelganger' esasen Almanca bir kelime. Birine inanılmaz benzeyen bir diğeri ya da kişinin sırf kendine görünen hayaleti olarak tarifleniyor. İnsanın eş ruhu, kötü ikizi, karanlık yüzü, bir nevi alter egosu.

Müzikte, edebiyatta, sinemada çok işlenmişliği var bu meselenin. Schubert'in o müthiş liedi, musikide ilk anılacaklardan.

Edebiyatta Maupassant'dan başlayıp uzun uzun listeliyorlar: Dostoyevski'nin 'Cinler'inden Oscar Wilde'nin 'Dorian Gray'ın Portresi'ne, Robert Louis Stevenson'ın 'Dr. Jekyll ve Mr. Hyde'ından Edgar Allan Poe'nun 'William Wilson' hikâyesine, pek çok yerde işleniyor 'doppelganger'lık müessesesi.

Filmlerden de aşınası olunabilir: 1969 yapımı İngiliz bilimkurgu filmi (Yön: Robert Parrish) 'Doppelganger'dan ('Journey to the Far Side of the Sun' adıyla daha iyi bilinir) 2003 yapımı Japon 'Doppelganger'a (Yön: Kiyoshi Kurosawa), uzanıp araya David Cronenberg'in 'Dead Ringer'ını filan da sokabiliriz.

'Çiftyürür' nerelerde yürüdü?

"Doppelganger (RUI), benim bana benzer hayal görüntüm" diyor Lale Tara. "Bu, Alman kültüründe ezelden beri var olan bir inanış. Doppelganger, insanların, sadece kendilerine görünen, bire bir aynı fiziksel özelliklere sahip olmakla birlikte, ruhen farklı oldukları varsayılan eşlerini anlatmak için kullanılan bir sözcük. Bu varlık, bir sürü dilde yine 'doppelganger' olarak geçer, belki dilimize 'çiftyürür' diye bire bir çevirebiliriz. Aslının benzeri bir görüntü, benzeri alışkanlıklar ve hatta benzeri bir ses ile algımızı etkileyerek, hayal gücümüzü tetiklediği söylenir.

RUI'li çekimlerde, bilinçaltındaki beraberliklerimiz ve farklılıklarımızı belgelemek suretiyle, bir bakıma kendi kimliğime dair ipuçları sunarken, bir yandan da aynadaki ters suretim olan RUI'nin zıt ve karmaşık varlığına dair soru işaretleriyle baş başa bırakarak, fotoğrafın içindeki dünyaya davet etmek istedim herkesi.”

Tara ile RUI bu yolculukta, asıl amaçları doğrultusunda kullanılmayan yerlerde dolaşmışlar. Terk edilmiş, kimsesiz mekânlarda. Çoğu mekânın özel bir hikâyesi, dolayısıyla da önüne muhtelif sıfatlar dizilebilecek bir atmosferi var.

İlk defa isimlendirmiş Tara her birini. “Çektiğim görselleri, kurabiye tarifi gibi yanında nedeni-nasılı ile sunmaktan hoşlanmıyorum” diyor. “Bakan-eden ne hissederse o duyguyla kalsın isterim. Ama bu sefer bazı yazılı ipuçları vermeyi denedim. Her görselin hikâyesini özetliyor isimler ve görsel hangi dilde ne hissediyorsa onu anlatıyor. Misal ‘Engelmacher’, Alman dilinde yasalara aykırı olarak, uygunsuz koşullarda kürtaj gerçekleştiren kişilere verilen isim. O görsel, terk edilmiş bir hastanede çekildi, ameliyathanenin durumu bende bu ismi çağrıştırdı. Söz konusu hastane şimdi rehabilitasyon merkezi olarak yeniden inşa edilme aşamasında. ‘Kosmos’ adlı görsel Belçika’nın Fransa sınırında, 2004 yılında kapısının kilitlendiğini varsaydığım bir motelde gerçekleşti. Önceden ufak bir haberini okuduğum ve çok etkilendiğim bu moteli bulmak için çok çaba gerekti. Bana zorla tetanos aşısı yaptırtan doktoruma çekimler süresince sürekli teşekkürler yolladım.”

Her serüveninde müzikal refakatçileri oluyor Tara’nın. “Alman grubu Wir Sind Helden çekim sürecinin vazgeçilmez eşlikçisiydi” diyor, “Ve kuşkusuz sözleri Heinrich Heine’ye ait olan, Schubert’in 1828’de bestelediği ‘Kuğunun Şarkısı’ eserindeki ‘Doppelganger’ de projeye dair çıkış noktalarımın biriydi. Şarkıyı söyleyen kişi, sevgilisinin uzun zaman önce terk etmiş olduğu evin önünde bir başkasını görür. Gördüğü yabancı eve doğru bakmaktadır. Ay ışığı yabancının yüzünü aydınlattığı an kendisine, belki de geçmişteki kendisine bakıyor olduğunu anlar. Böylece terk edilmiş bir mekânda ilk kez kişiliğinin bölünmüşlüğüyle, belki de sonsuza dek o mekâna hapsolmuş ikinci kişiliği ile karşılaşır.”

‘Doppelganger (RUI), 10-26 Eylül’de x-ist’te görülebilir. RUI’yle baş başa kalmadan, sözü Tara bağlasın: “İnsanın eşsizliğini sorgulayan ‘doppelganger’ kavramı, bu eşsizliğin çoğaltılabilmesi ihtimaline açık bir kapı da bırakıyor. Bu da beni başka başka çekimler yapmak için harekete geçiriyor. İnsan da zaten kainatın küçük bir modeli değil mi?”

x-ist: Abdi İpekçi Cad. Kaşıkçıoğlu

Apt. No: 46/2 Nişantaşı, İstanbul

Tel: (0212) 291 77 84

Fotoğrafların dili çözülse...

‘Doppelganger (RUI)’nin bir de şiiri var. Fotoğrafların mükemmelen sözcülüğünü üstlendiğini düşündüren şiiri, Lale Tara’nın Los Angeles’ta yaşayan 23 yaşındaki kuzeni Doğan, kareleri gördüğü anda söyleyivermiş. Şiir çevirmek netameli iştir, risk almayalım, buraya alalım:

“For every me that was / There was a me that wasn’t / For every me that loved / There was a me that couldn’t / For every me that walked away / There was a me that wouldn’t / Two exist in one / One exist in two / Sexy lingerie left on the hanger / Maybe someday it’ll be worn by my doppelganger (RUI)”

Hangi Marlene, Dietrich nerde?

“Gittiğimiz mekânlardan biri Belçika-Fransa sınırında, Traction-Sud adlı, İkinci Dünya Savaşı’ndan kalma her türlü aracın, açık hava müzesi gibi bir arada bulunduğu bir araba mezarlığı ve tamir merkezi. Ağaçların arasında saklı bu ucu bucağı görünmeyen alanın sadece bir kısmında çalıştım. Sahibi de en az mekân kadar ilginçti. Çekim izni almak için aradığımda kim olduğumu sordu, ben de duruma kafiyeli olsun diye “Adım Marlene” dedim. O da “Marlene kim” dedi, ben de ister istemez “Dietrich” dedim, çok sevindi ama karşılaştığımızda Marlene beklentisi içinde onun nerede olduğunu sordu. “Nasıl yani, Marlene benim” deyince, “Ama sen sarışın değilsin ki” diye itirazda bulundu. Ardından pasaportumun fotokopisini aldı, çekim yapacağım araçları onayladı, çekim süresince kontrol etti ve bütün bu durum çekimin bir parçası oldu. ‘Lucid Dream’ adlı, dört ayrı katman barındıran görsel bu mekânda oluştu. RUI’nin pembe büstiyeri, aracın camı, camın üstündeki çam dalları ve yapraklar, son olarak da aracın camına yansıyan gökyüzü. Bu benim örtülü karem diyebiliriz.”